

למה כל כך קשה להבין את ה-P3N\$1A

מצליחים לפרק את שני המרכיבים כדי להבין כמה הם משלמים על הכיסויים הביטוחיים ומה גובהם. מצד אחד זה טוב שלחלק גדול באוכלוסיה יש כיסויים ביטוחיים כברירת מחדל אך מצד שני הנתונים על ביטוחים אלה אינם תמיד קלים לפענוח.

לא כל רכיבי השכר נולדו שווים

עובד שכיר יודע שהמעביד משלם לו משכורת ברוטו, ממנה מנוכים כחוק הפרשות פנסיוניות ומסים. מה שנשאר היא ההכנסה נטו. ואולם, עיון בתלוש השכר מראה שפעמים רבות השכר ה"מבוטח" או ה"שכר הפנסיוני" או "ברוטו לפנסיה" הוא

בכלל מספר שונה. למה? ישנן סיבות רבות, חלקן מוצדקות (למשל החזרי הוצאות) וחלקן פחות (קומבינות של הסכמים קיבוציים ואחרים). התוצאה היא שלא כל השכר שלנו בהכרח יהיה זה שלפיו יחושב החסכון הפנסיוני שלנו.

השפה

הז'רגון המקצועי בו משתמשים בתחום הפנסיוני הוא אולי

הדבר המעצבן ביותר. גם כאן בעיני יש שתי בעיות עיקריות. האחת, שימוש במונחים שפירושם אינו באמת מעיד על מהותם. להלן כמה דוגמאות:

כספי פיצויים - כספי הפיצויים הם חלק מהפקדות המעביד לחסכון הפנסיוני. מדוע לקרוא להם בשם פיצויים? על מה הם בדיוק מפצים? נכון שניתן למשוך אותם גם לפני גיל הפרישה (למה?) אבל מי שעושה זאת נענש. עצם הכינוי של כספים אלה בשם זה גורם לרבים למשוך אותם בטרם עת ולהזיק לחסכון הפנסיוני. מוטב היה לבטל את המינוח הזה.

קרן השתלמות - חוץ ממורים, אינני מכיר מגזר שמשמש בכספים אלו באמת להשתלמות. בקרן השתלמות גלומה הטבה

בעיני רבים בציבור, החסכון הפנסיוני הוא סוג של תעלומה, קופסה שחורה, תיבה המונחת בבידעם ומפתחותיה אבדו. ואולם, בשנים האחרונות מתגבר הרצון לפתוח את התיבה ולהבין מה יש בתוכה. העניין נובע מכמה סיבות. התובנה המחלחלת שהחיים מתארכים, היציבות המתערערת במקומות העבודה, התקשורת שמגלה עניין בנושא ומדווחת (לעתים לעניין ולעתים פחות...) פוליטיקאים המתעסקים בנושא, רפורמות למיניהן ועוד. עם זאת, רבים נתקלים בקושי להבין את התמונה הפנסיונית שלהם. זו בעיה.

מדוע זה כך? ישנן לדעתי שתי סיבות עיקריות שאנסה לנתח ולהציע פתרונות. הסיבה הראשונה היא מורכבות המוצרים הפנסיוניים והסיבה השנייה היא השפה או הז'רגון שבו משתמשים אנשי המקצוע.

ראשית, קצת ההסטוריה

החסכון הפנסיוני בישראל עבר כמה תהפוכות שהשפיעו על מצבו כיום. משבר קרנות

הפנסיה ההסתדרותיות, המעבר מפנסיה תקציבית לצוברת, עליית וירידת קרנם של ביטוחי המנהלים, המעבר לקופות גמל משלמות קצבה בלבד, פנסית חובה ועוד תיקוני ועדכוני חקיקה רבים. התוצאה היא שחוסכים רבים גוררים עמם מוצרים פנסיוניים בעלי מאפיינים שונים שעם הזמן הבנתם הולכת ומסתרבלת. חוסכים רבים נאלצו לבצע התאמות לחסכון הפנסיוני שלהם במהלך השנים שיצרו תמונה שנראית לעתים כמו טלאי על טלאי.

מוצר מורכב

נוסף למורכבות שהביאה ההסטוריה, החסכון הפנסיוני הנפוץ מורכב מחסכון וביטוח המשולבים במוצר אחד. בחלק הביטוחי נרכש כיסוי למקרה מוות או אובדן יכולת לעבוד. רבים אינם

לאחר הפרישה ובין זה שלפניה) הולך ויורד עם השנים ומחייב הכנת מקורות הכנסה נוספים לשליש השלישי. את אלה צריך לתכנן ולבנות מבעוד מועד, כמה שיותר מוקדם, כדי שישביחו עם השנים. מי שלא בונה אסטרטגיה כלכלית עד גיל 100 מסכן את עצמו ואת משפחתו.

מה השלטון יכול לעשות?

הייתי שמח לראות כמה מגמות: עדכון הטרמינולוגיה (פיצויים, קרן השתלמות וכד' כפי שכבר הזכרתי) ותרגום הז'רגון. עידוד, יצירה והצגה של פתרונות פנסיוניים פשוטים וקלים להסבר עם אבחנה בהירה בין חסכון לביטוח, מסלולי פרישה פשוטים, ומצג נתונים נהיר ובהיר. היפטרות מכל נוסחאות המס המסובכות. יש הרבה צדק הן כלכלי והן חברתי בכך שבשליש השלישי של החיים, ההכנסה, במיוחד מחסכונות הפנסיה הקלאסיים, תהיה פשוט פטורה. על הממשלה לעשות עבודת בדיקה כמה מס תפסיד, מה תרוויח בתמורה וכיצד ניתן להשלים את הפער (אם ישנו). למנגנונים פשוטים יש ערך רב ולו משום פשטותם. חברה חוסכת היא חברה בריאה, יציבה ועצמאית הנזקקת פחות לסיוע מהשלטון. גם לפוטנציאל ההורשה של כרית בטחון כלכלית העוברת בין הדורות יש ערך רב בעיני. כמו שלכל אחד יש אחריות ליצירה וישום של אסטרטגיה כלכלית אישית ארוכת טווח כך גם לשלטון יש אחריות לבנות אסטרטגיה כלכלית חברתית המותאמת לצרכי המאה ה-21.

אנו רואים ניצנים לכך ברפורמות הפנסיוניות מהשנים האחרונות אבל יש עוד מה לעשות, במיוחד בהנגשת הפתרונות לקהל הרחב, בחינוך פיננסי, בהגשת ייעוץ בנושא לכל שכבות האוכלוסיה, בעידוד חסכון ועוד. תנאי בסיסי לכך הוא היותם של הפתרונות פשוטים גם במחיר ויתור על הנדסת יצירות פיננסיות סופר-אופטימליות. כדברי המשורר:

Keep It Simple Stupid

יורם לביאנט, מאמן ויועץ לכלכלת המשפחה ב"עיתודות לכלכלת המשפחה", מלווה משפחות ובודדים לניהול נכון של כלכלת המשפחה במאה ה-21 תוך יצירת בהירות, יציבות והגשמת יעדים וערכים. יורם מרצה לכל הגילאים וכותב בנושאי כלכלת המשפחה. דוא"ל: yoram@atidot.co.il

המשתבחת עם הזמן וגדילת הצבירה בה. מוטב היה לקרוא לחסכון זה בשם אחר ולמתג אותו כחלק מהחסכון לגיל השלישי ובכך לדכא את המנהג להשתמש בקרן השתלמות לשיפוץ המטבח. היה גם נחמד לו תקרת ההפקדה השנתית היתה גדלה אבל זה לדיון אחר.

ביטוח המנהלים - ביום בו החל להפריש לי המעביד את כספי התגמולים בביטוח מנהלים הרגשתי כאילו קבלתי קידום והצטרפתי להנהלת החברה. לאחר כמה שנים הבנתי שזה לא באמת הפך אותי למנהל. חבל.

הבעיה השניה היא שימוש במונחים ביטוחיים, משפטיים, כלכליים וסתם פרי המצאתם של חברות הביטוח. רבים מהמונחים אינם מוכרים לאזרח הפשוט. למרות הרפורמה שחייבה את חברות הביטוח והגמל להנפיק דוחות סטנדרטיים וקריאים למשתמשים, עדיין השימוש במונחים מקצועיים רווח מאד. מה למשל אמור חוסך להבין משורה בדוח השנתי כמו "אור 1 - ריזיקו מתחדש"? בדוחות של חברות הביטוח ישנם מונחים נוספים המקשים על ההבנה. מי שטורח לעיין בפוליסת ביטוח המנהלים עצמה, מגלה מורכבויות נוספות.

מי שגיע ליעוץ פנסיוני לקראת פרישה מהעבודה יגלה עולם חדש ומבלבל של מינוחים מיסויים ונוסחאות שגם הם תוצאה של אין ספור תקנות ותיקונים. קצבה מזכה, קצבה מוכרת, הון קצבה, פטור מדורג, נוסחת הקיזוז, היוון בפטור, מענק פטור, תיקון 13, סעיף 14, תיקון 190, טופס 161, ועוד, ועוד... מעטים מכירים את הנושא לפרטיו ועוד פחות מסוגלים להסבירו לחוסך המצוי.

מה החוסכים יכולים לעשות?

נכון להיום, אין כנראה מנוס מלהשקיע זמן וללמוד להתיידד עם החסכון הפנסיוני שלנו. זו השקעת זמן שתשתלם לנו. על אף כל מה שנכתב לעיל יש היום הרבה חומר זמין באינטרנט כולל בלוגים איכותיים המסייעים לפצח את האניגמה. ככל שנחזק את הידע והבטחון העצמי, נכיר את הז'רגון ונבין את מנגנוני החסכון והביטוח כך גם נוכל להמשיך לשאול שאלות ולדלג מעל משוכות שבלבלו אותנו עד כה.

בנוסף, ככל שמתקדמים לתוך המאה ה-21 צריך להיות ברור (במיוחד לצעירים) שהחסכון הפנסיוני אינו יכול להיות מקור ההכנסה היחיד לגיל השלישי בהנחה שרוצים לשמור על רמת חיים יציבה. יחס התחלופה (עוד קצת ז'רגון - היחס בין השכר